Probleme economice la ordinea zilei

Pagină de sinteză, prezentată de „Centrul de studii şi documentare economică", de sub conducerea d-lui Florin Zaharia

România în faţa crizei mondiale

Contrar aşteptărilor, în a doua jumătate a anului trecut, economia internaţională pare să fi intrat din nou în una din crizele care zguduie economia modernă la intervale destul de regulate.

Ultima criză, cea izbucnită în toamna anului 1929, a ţinut până în 1932, apoi încetul cu încetul viaţa economică şi-a revenit, iar în a doua jumătate a anului 1936 şi în prima jumătate a anului trecut, omenirea părea să meargă spre o nouă prosperitate...

Din 1929 se scurseseră însă aproape nouă ani, adică timpul obicinuit care desparte două crize de ciclu mic. Şi în adevăr, nu a durat mult până să se nască noul monstru... In Septembrie şi Octombrie se credea că va fi însă o depresiune puţin profundă, de scurtă durată, şi care nu va atinge toate ţările, aşa cum s'a mai întâmplat în 1925/26, de exemplu. Argumentele principale care se aduceau în favoarea acestei teze le-am prezintat în primul nostru raport din Ianuarie. *Astăzi însă, faptele dovedesc că criza începută din acelaş focar: Statele-Unite, se întinde pe întreg globul.* La fel ca şi criza precedentă şi ca şi reluarea afacerilor în 1932/33.

Nu poate exista deci probă mai bună că piaţa internaţională este o realitate mai presus de pieţele locale!

De oarece toate ţările se îngrădiseră timp de cinci ani cu bariere vamale şi restricţii la import s'ar fi putut spera de astădată ca să nu mai treacă criza de la o ţară la alta, cum s'a întâmplat în 1929. Tot aşa cum nu intră duşmanii într'o cetate bine păzită, se credea în eficacitatea măsurilor restrictive împotriva preţurilor mici, a crahurilor bursiere sau a şomajului.

Astăzi, nu mai avem această iluzie. Toate ţările cari întreţin raporturi comerciale cu alte state, resimt comoţia crizei. Cu mai multă sau mai puţină intensitate, mai târziu sau mai de vreme, toate economiile naţionale sunt cuprinse de criză.

Ce spun specialiştii?

Iată cum caracterizează „Institutul german pentru studiul Conjuncturii", situaţia economică internaţională de astăzi:

„Acum un an, simptomele unei depresiuni se mărgineau la bursele de efecte şi mărfuri. De atunci, declinul a cuprins şi economia bunurilor. Pentru prima oară în cursul ultimilor ani, producţia şi ocupaţia în ţările industriale, au scăzut mai intens. La reacţiunile industriilor sensibile la stocuri, care au fost grav lovite de prăbuşirea preţurilor materiilor prime, s'a adăogat scăderea remarcabilă a exportului şi o sensibilă slăbire a investiţiilor. Parţial, au început să sufere veniturile şi consumul. Prin scăderea continuă a preţurilor materiilor prime şi a cererii ţărilor industriale, s'a săpat la temelie conjunctura ţărilor producătoare de materii prime, care până acum încă era bună. IN MULTE REGIUNI AGRARE, BALANŢA PLAŢILOR S'A INRAUTĂŢIT DIN NOU; PARŢIAL, S'A ACCENTUAT CONTROLUL DEVIZELOR, CARE INCEPUSE SA FIE DESFIINŢAT IN PERIOADA DE URCARE A PREŢURILOR, DEŞI CAPACITATEA DE CUMPARARE A ŢARILOR PRODUCATOARE DE MATERII PRIME FACE DELA SINE, SA SCADA IMPORTUL".

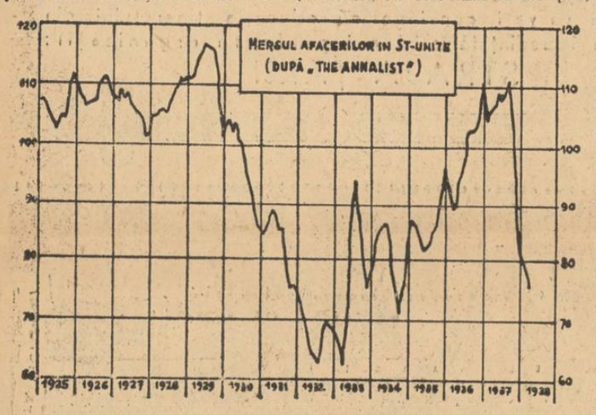

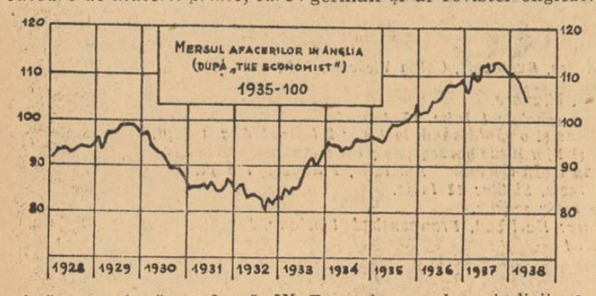

De altă parte cunoscuta revistă *„The Economist"*, în numărul din 28 Mai, caracterizează astfel situaţia:

„In Statele Unite, activitatea economică a înregistrat o nouă scădere în Martie şi Aprilie. Depresiunea din această ţară nu este într'o măsură mică responsabilă de declinul preţului materiilor prime şi a volumului comerţului mondial. Majoritatea ţărilor producătoare de materii prime începe să resimtă efectele declinului preţurilor, deşi în unele ţări depresiunea nu este încă prea adâncă.

Activitatea industrială a rămas la un nivel scăzut în Franţa şi tinde să scadă în Belgia, Olanda şi Elveţia.

In ţările scandinave, nivelul activităţii este totuşi încă tot atât de urcat ca şi anul trecut. In contrast cu cele mai multe ţări, activitatea în Germania şi Italia continuă de asemenea să fie peste nivelul din anul trecut, dar aceasta ca reflex al intensului efort al acestor ţări de a spori preparativele militare.

Ca rezultat al mişcării descendente persistente a producţiei, a comerţului şi a preţurilor mondiale şi ca urmare a scăderii investiţiilor pe piaţa internă, ritmul declinului activităţii economice britanice s'a accentuat".

Am putea înmulţi citatele, însă le socotim suficiente pe cele de mai sus. De asemeni, nu vom demonstra existenţa crizei prin cifre, de oarece nu ar adăoga nimic la seriozitatea concluziilor Institutului german şi al revistei engleze. Reproducem doar indicii afacerilor din Statele-Unite şi Angliei care sunt edificatori.

Toată lumea este deci astăzi de acord că economia internaţională a intrat din nou în criză. *Discuţia poartă numai asupra duratei...* Unii susţin că se va termina în toamna acestui an, alţii, că va dura vreme îndelungată, poate mai mult decât criza din 1929/32.

Pentru moment, toate guvernele se pregătesc să-i reziste. Cel mai interesant efort este acela britanic. Se încearcă toate concesiunile, toate presiunile diplomatice *pentru a se ajunge la o destindere politică internaţională, căreia i-ar urma limitarea înarmărilor şi reluarea exportului internaţional de mărfuri şi capitaluri.* In acelaş timp se încearcă însă oprirea şomajului tocmai prin înarmări şi lucrări publice gigantice!

SEMNELE CRIZEI LA NOI

IN ROMANIA, depresiunea a început aproape în acelaş timp cu Statele-Unite, Anglia, Belgia, Argentina, Brazilia, etc. Preţurile au început să scadă, producţia în textile şi pielărie s'a micşorat, construcţiile sunt în declin, încasările din impozitele indirecte au ajuns staţionare ş. a. m. d. Sectorul însă în care România a resimţit puternic criza mondială, este comerţul exterior. Preţurile externe ale petrolului s'au micşorat în ultimele opt luni cu aproximativ 50%, ale lemnului cu 20%, ale produselor agricole cu 21—24%. In plus, nu găsim cumpărători pentru foarte multe produse, care în 1936 şi 1937, găsiau oricând un debuşeu rentabil.

La aceste cauze externe, se adaogă faptul că recolta de anul trecut a fost mediocră, iar producţia de ţiţei rămâne la un nivel extrem de redus.

Prin urmare, până la recolta nouă, care de altfel se anunţă foarte bună, vom avea de suferit, din cauza micşorării exportului, rigorile crizei mondiale. Până atunci, nu mai este însă mult de aşteptat, aşa încât, din acest punct de vedere, greul a trecut. Rămâne de văzut totuşi, ce se va întâmpla în a doua jumătate a anului şi mai ales în ce condiţiuni vom putea valorifica recolta acestui an.

Care sunt perspectivele pieţii mondiale a grâului

Din vara trecută până la sfârşitul lunei Mai, preţul grâului s'a micşorat cu 15—25% în principalele burse internaţionale (Winnipeg, Buenos-Aires şi Londra). Cauza acestor scăderi este oferta abundentă din Australia şi Argentina, la o cerere comprimată în ţările europene importatoare. In special, datorită războiului chino-japonez, oferta australiană a devenit extrem de presantă pe pieţele europene.

Recolta nouă se anunţă bună în Statele-Unite, Canada, America de Sud, Australia, Rusia şi Basinul Dunărean şi mediocră în Grecia, Italia, Africa de Nord şi sudul Franţei. In total, recolta mondială (fără China, Iran, Irak şi Rusia) este evaluată la 110 milioane tone, faţă de 105 milioane în 1937 şi 96 milioane în 1936. La începutul anului agricol (1 August) vor rămânea probabil 4,5 milioane tone stocuri, *adică cu 1,6 milioane tone mai mult decât la 1 August 1936.* Or, recolta nouă vine într'o perioadă de depresiune industrială, când importul este mai mic şi după ce s'au acumulat principalele stocuri de război. Prin urmare, suntem larg acoperiţi dacă admitem că, în anul agricol 1938/939, se va vinde cel mult tot atâta grâu cât şi în anul 1936/37. *Cu alte cuvinte, stecurile se vor ridica la cel puţin* (1,6+5,0+4,5) *11,1 MILIOANE TONE, FAŢA DE 12,2 MILIOANE TONE LA 1 AUGUST 1929...*

Iată motivul pentru care ne vine greu a crede că preţul grâului nu va continua să se micşoreze în a doua jumătate a anului.

Perspectivele la petrol şi lemn

Importul european de cherestea s'a ridicat în ultimii trei ani, în medie, la 25 milioane m.³, dintre cari aproximativ 10% sunt stocuri la grosişti. In afară de acestea, mai există însemnate stocuri la producători. De altă parte, ofertele canadiane şi sovietice care în ultimii ani se menţinuseră în limite restrânse, au început să devie abundente, reducând preţurile pe piaţa Londrei cu aproximativ 20%. *Cum de altă parte, volumul construcţiilor este în mare scădere în occident, este probabil că piaţa occidentală va continua să rămâe deprimată.* Nu este exclus ca lemnul nordic şi sovietic să pătrundă în Mediterană, unde costul transportului s'a redus simţitor.

Producţia noastră de ţiţei continuă să plafoneze în jurul a 1850 vagoane zilnic, *în timp ce consumul intern sporeşte şi disponibilităţile exportabile scad.* De altă parte, supraproducţia americană n'a putut fi încă oprită. Stocurile de benzină din iarnă, paralel cu înjumătăţirea producţiei de automobile, ne fac să credem ca fiind puţin probabilă o urcare a preţurilor până la nivelul ultimilor doi ani.

Cum putem reacţiona

In concluzie, va trebui să exportăm tot ce putem, la preţuri rentabile pentru producători. In acest scop, ar trebui încheiate imediat convenţiuni comerciale care să prevadă contingentele şi debuşeele (şi poate chiar preţurile minimale de export). Simultan, pentru a nu împiedeca bunul mers al industriei, importul trebue raţionat după ordinea intereselor naţionale. Ţările occidentale sunt doar dispuse să acorde credite, până când exportul nostru va spori din nou.

CU MASURI DE FELUL ACESTORA ŞI GRAŢIE LUCRARILOR PUBLICE PE CARE STATUL INTENŢIONEAZA SA LE EXECUTE, NU ESTE EXCLUS CA ECONOMIA ROMANEASCA SA TREACA UŞOR PRIN CRIZA ACTUALA.

Evaziunea de capitaluri şi crahurile bancare din 1930/32 nu mai sunt astăzi posibile. Băncile sunt solid aşezate, agricultorii nu mai au datoriile de atunci, importul faţă de export este cu mult redus, preţurile interne au o bază mai serioasă, bugetul este redus şi echilibrat ş. a. m. d. In plus, astăzi, avem în spate experienţa crizei trecute şi ar trebui să ştim să ne apărăm.

Un ultim motiv care ne face să credem că economia românească va rezista foarte bine în faţa nouei crize în desfăşurare, ar fi şi capitalurile exportabile, aflate în ţările occidentale. Pentru a-şi uşura situaţia, ţările industriale vor trebui să dezvolte exportul de capital, pentru a fi urmat de acela de mărfuri.

Va depinde de noi să nu pierdem ocazia.

Problema drumurilor moderne şi finanţarea construcţiei lor

In general, lucrările publice au fost privite în ultimii ani prin prizma luptei împotriva crizei economice. Lucrările publice resorb direct şi indirect un număr mare de şomeri, sumele plătite antreprenorilor şi salariaţilor sunt cheltuite pentru producţia mărfurilor cerute de aceştia, fabricile angajează noui lucrători, comerţul se înviorează, etc.

Este ceeace un economist celebru a numit „sistemul multiplicatorului".

Odată iniţiată o lucrare publică, volumul total al afacerilor se măreşte de mai multe ori...

In practică, „sistemul multiplicatorului" s'a dovedit însă mai puţin eficace decât are aparenţa. Este adevărat că pretutindeni, unde s'au efectuat lucrări publice, şomajul s'a micşorat, dar, în cea mai mare parte, datorită angajării directe şi într'o mult mai mică măsură creşterii producţiei în alte ramuri de activitate. In adevăr, lucrările publice fiind efectuate în genere în regiuni agricole înapoiate, cu o mână de lucru puţin calificată şi cu salarii reduse, *sumele primite de lucrători sunt cheltuite la faţa locului şi apoi tezaurizate.* De altă parte, antreprenorii deobicei se mulţumesc să-şi achite datoriile, fără să facă investiţii noui.

In ce direcţii se va simţi efectul lucrărilor publice?

In schimb, lucrările publice prezintă interes din alt punct de vedere. *Astfel, autostradele germane au fost un [illegible]ic stimulent pentru [illegible]tia şi deci pentru [illegible]a de automobile, ceeace [illegible]ngrenat o intensă circulaţie de mărfuri şi capitaluri. De asemeni, tot graţie autostradelor, viteza de transport a mărfurilor a sporit, ceeace a micşorat preţul lor de cost.*

Prin urmare, am fi poate prea optimişti să ne aşteptăm că lucrările publice, pe care şi guvernul nostru le pune acum pe şantier, vor provoca o creştere substanţială a volumului afacerilor. Rezervele valabile pentru Germania şi Statele Unite, sunt cu atât mai valabile pentru România.

Mâna noastră de lucru ţărănească şi regiunile înapoiate vor predomina inevitabil, *aşa încât circulaţia banilor cheltuiţi va fi şi mai redusă decât în ţările industriale.*

Fabricile de ciment şi de alte produse necesare construcţiilor e probabil că nu vor angaja noui lucrători şi nici nu-şi vor mări din această cauză investiţiile, pentru bunul motiv că actuala lor capacitate de producţie este arhisuficientă pentru cererile curente.

*

Dacă aceste efecte secundare vor fi neinsemnate, în schimb, graţie lucrărilor publice, mai ales de şosele, se vor deschide pentru piaţă întregi regiuni agricole care astăzi participă într'o măsură redusă la viaţa economică a ţării. Există în Basarabia, în Moldova şi în Transilvania întregi regiuni cari astăzi se mulţumesc să producă sau mai curând să nu producă decât strictul necesar unei existenţe mizere. Şoselele bune vor determina imediat un trafic intens de mărfuri şi călători între sate şi oraşe, volumul afacerilor se va mări şi, astfel, cheltuelile făcute de către stat vor fi repede fructificate şi amortizate.

Nevoile rutiere ale României

Aşa dar — lăsând de o parte însemnătatea şoselelor pentru apărarea naţională — şoselele de trafic curent, din punct de vedere economic, sunt acelea cari vor avea consecinţe economice şi sociale deosebit de importante.

Dar pentru aceasta nu este suficient să construim numai câteva sute kilometri de şosea. După avizul specialiştilor, România are astăzi nevoe de cel puţin 10.000—12.000 kilometri de şosea modernă, ceeace ar costa aproximativ 25-30 miliarde lei.

Acest program trebue realizat în minimum de timp, adică în cel mult 10-12 ani şi trebuie început de îndată. de oarece depresiunea economică actuală şi situaţia politică internaţională nu trebue să lase să se piardă nici o zi. Guvernul a prevăzut, însă, luna trecută pentru finanţarea lucrărilor numai 800 milioane lei, rezultaţi din operaţiunea financiară recent realizată. Atunci? Ne vom mulţumi să se lucreze în limitele acestei sume?

Pentru a evita această eventualitate, se continuă, se pare, sistemul ca întreprinderile de construcţii să finanţeze programul realizărilor! Este dela sine înţeles că un asemenea sistem poate reprezenta un paleativ şi poate răspunde unor împrejurări financiare ce nu se pot permanentiza.

Să nu trecem peste antreprenorii români

Prin urmare, problema lucrărilor noastre publice poate fi astfel formulată. Pentru a avea efecte serioase, volumul construcţiilor trebue să fie mare. Dar antreprenorii români, mai ales la preţurile mici la cari sunt aduşi, nu dispun de capitaluri. Societăţile străine dispun însă de capitaluri, mai ales dacă li se rezervă şi preţuri mari.

Renunţăm atunci la şosele moderne? Desigur, nu.

OARE PIAŢA ROMANEASCA A CAPITALURILOR NU MAI ARE DISPONIBILITAŢI CARE AR PUTEA FI MOBILIZATE IN ACEST SCOP?

★

Ministerul de finanţe a realizat de curând o operaţiune financiară extrem de interesantă. Cinci mari bănci („Banca Românească", „Banca Comercială Română" „Banca de Credit Român", „Banca Comercială Italiană şi Română", şi „Societatea Bancară Română") au primit bonuri de tezaur în valoare de 1,5 miliarde lei, cu o dobândă de 4½%. Aceste bonuri vor fi răscumpărate în trei ani, cu începere din exerciţiul 1940/41, iar dobânzile şi ratele acestei emisiuni, neto de orice impozit către Stat, vor fi plătite din fondul apărării naţionale. Bonurile, emise la cursul de 100, vor fi oricând lombardabile, adică Banca Naţională le va rambursa contravaloarea.

In aceleaşi condiţiuni a subscris 150 milioane lei şi „Institutul Naţional de Credit Meşteşugăresc", 500 milioane lei „Cassa de Depuneri" şi 300 milioane lei „C. E. C."-ul. Aceste două sume vor fi rambursate în timp de un an în 12 rate lunare.

PIAŢA ROMANEASCA POATE FINANŢA

Operaţia realizată de ministerul de finanţe a fost bine primită de către deţinătorii de capital.

Oare nu ar fi momentul să se încerce pentru finanţarea construcţiei de şosele o operaţiune similară, subscriitorii fiind însă de astă dată CHIAR POSESORII DE CAPITAL? Astfel, o emisiune de obligaţii, purtând o dobândă acceptabilă (ministerul de finanţe îşi scontează propriile lui încasări din impozite cu 7%), GARANTATE CU VENITURILE SIGURE ALE ŞOSELELOR CE SE VOR CONSTRUI ŞI EVENTUAL LOMBARDABILE LA B. N. R., AR GASI FAVOAREA PUBLICULUI CARE SE DEPARTEAZA DE BANCI DIN CAUZA DOBANZILOR REDUSE ŞI NICI NU INDRAZNEŞTE SA INVESTEASCA IN INDUSTRIE SAU CONSTRUCŢII.

O asemenea emisiune ar avea darul să desmorţească importantele capitaluri sterilizate, a căror cifră nu trebue subevaluată. Campania de construcţii de locuinţe este slabă în toată ţara, de oarece, independent de nesiguranţa situaţiei internaţionale, **rentabilitatea locuinţelor s'a distrus, prin impozite şi taxe comunale, ajungând sub nivelul rentabilităţei rentelor de stat...** De aceia, capitalurile acumulate în „safe"-uri şi bănci, ameninţă să aibă o influenţă deprimantă asupra vieţii economice. Printr'o emisiune de rentă sau obligaţii a unei „Casse autonome a drumurilor", piaţa capitalurilor ar deveni mai lichidă şi băncile mai întreprinzătoare, ceeace ar uşura şi viitoarea acţiune financiară a guvernului. Scăderea preţurilor mondiale, accentuată de tezaurizarea internă, **ar găsi o justă compensare prin reintrarea în circuit a unor sume importante, aşa încât am putea încerca să menţinem preţurile de gros la un nivel ridicat.** In Suedia acest sistem a dat rezultate excelente în timpul crizei trecute şi acum a început să fie din nou utilizat. Desigur, mai există şi alte metode pentru a finanţa construcţia de şosele.

Sunt rezerve însemnate de care mai dispune economia românească şi care vor trebui puse în curând la contribuţie pentru a menţine activitatea economică. Acelea sunt însă economii pentru zile negre şi numai o operaţiune financiară comportând girul Statului şi deopotrivă garantarea cuponului şi a amortismentului, prin alocarea exclusivă a unor încasări continui şi nefluctuabile, le-ar putea interesa de asemenea, la un astfel de sistem, realizabil, de finanţarea prin proprille mijloace ale ţării, a unui mare program de construcţii de drumuri moderne.

SALARIILE ŞI COSTUL VIEŢII

Graficul de mai jos reprezintă evoluţia salariilor medii (calculate de ministerul muncii), faţă de costul vieţii, (calculat de Institutul central de statistică).

Pentru amândouă seriile, anul 1929, este considerat 100, cu scopul de a se urmări mai uşor mersul salariilor reale.

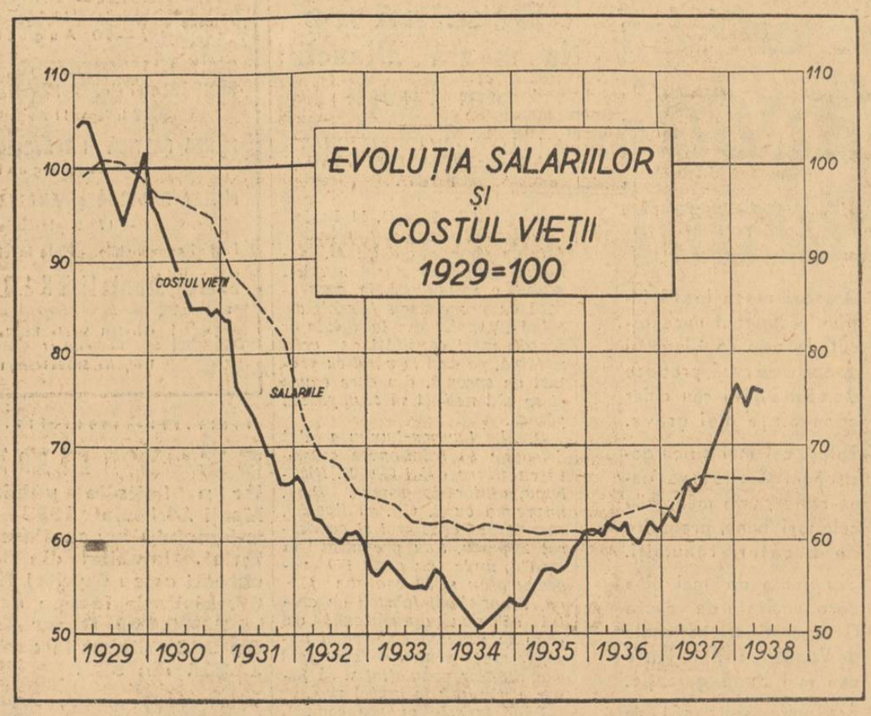

Din acest grafic se observă că în timpul crizei mondiale SALARIILE AU SCAZUT MAI PUŢIN DECAT COSTUL VIEŢII, PE CAND IN PERIOADA 1934—1938, COSTUL VIEŢII A CRESCUT MAI REPEDE DECAT SALARIILE.

Fenomenul nu este specific românesc. In toată lumea lucrurile s'au întâmplat cam la fel. Deşi şomajul a sporit considerabil din 1929 până în 1932, salariile nu au fost micşorate în aceiaşi proporţie cu preţurile, aşa încât cei cari aveau de lucru, trăiau mai bine decât înainte de criză.

In realitate, situaţia era mai puţin favorabilă decât rezultă din grafic, deoarece în indicele de cost al vieţii sunt cuprinse aproape numai produse alimentare, lampant şi lemne, cari, după cum se ştie, scăzuseră mai mult decât produsele industriale. De asemeni, în perioada 1934—1937, creşterea preţurilor a fost cu mult mai mare la textile şi pielărie, de exemplu, decât la produsele **alimentare.** Astfel, se înţelege dece salariile reale au crescut mai puţin în 1929/34 şi au scăzut mai mult în 1935/37, decât rezultă din graficul de mai sus. **In ultimele cinci luni, lipsa textilelor şi pielăriei din indicele Institutului central de statistică, face ca indicele costului vieţii să apară mai ridicat de cât este în realitate, deoarece tocmai aceste produse au suferit unele amputări de preţuri în perioada Ianuarie-Mai 1938.**

Aceste rezerve făcute, să vedem cum au evoluat salariile şi costul vieţii în ultimele 17 luni.

In prima jumătate a anului 1937 salariile au ţinut pasul cu costul vieţii. S'au înregistrat sporuri de salarii de 5—8%. In a doua jumătate a anului trecut şi statul a mărit funcţionarilor săi salariile cu 10%, aşa încât, media totală a acestora a ajuns la acelaş nivel ca şi în 1932. Dela sfârşitul anului trecut costul vieţii a sporit cu 15%, în timp ce salariile au rămas staţionare, aşa încât salariile reale s'au micşorat tot cu atât. La salariile mai mari, reducerea este mai accentuată din cauza sporului de fiscalitate din Aprilie şi Mai.

Cum se explică la noi creşterea costului vieţii, într'o perioadă în care preţurile de gros şi de detaliu sunt în scădere în toată lumea şi când afacerile nu se anunţă deosebit de strălucite? Specula este, desigur, un factor important: este, însă, greu de admis că atâtea mii de detailişti cari vând produse alimentare s'au înţeles să menţie preţurile la un anumit nivel.

Sunt prea variate produsele, prea multe sursele de aprovizionare şi prea mulţi negustori, ca să putem admite această ipoteză. Mai curând am crede că asupra bunurilor de consum vândute oraşenilor, apasă sarcini fixe relativ urcate, care menţin preţurile de detaliu la un nivel ridicat. De aceea lupta pentru micşorarea costului vieţii AR TREBUI SĂ FIE PRECEDATA DE O ANALIZA MINUŢIOASĂ A PREŢURILOR DE COST ŞI DE VÂNZARE IN COMERŢUL DE DETALIU, NU NUMAI IN RAPORT CU SPECULA ŞI TENDINŢELE EI, CI, MAI ALES, IN RAPORT ŞI CU ACTUALUL NIVEL AL FISCALITĂŢII.